

FERNANDO PESSOA

LA HORO DIL DIABLO

Editerio Sudo
2022

Fernando Pessoa flananta en Baixa (urbo-centro di Lisboa). Fotografuro facita inter 1920 e 1935 da nekonocato.

Fernando Pessoa

**LA HORO
DIL DIABLO**

Fantastika rakonto

Tradukita da Gonçalo Neves

Kun prefaco e noti dal tradukinto

Editerio Sudo

**Espinho, Portugal
decembro 2022**

La Hora dil Diablo

Autoro: Fernando Pessoa (1888–1935)

Originala titulo: A Hora do Diabo (1988, postume)

Tradukita da Gonçalo Neves (n. 1964)

Revizita da Partaka

Espinho, Portugal

Todos os direitos reservados / Omna yuri rezervita

Verko en Ido (Idolinguo, Linguo Internaciona di la Delegitaro)

© Editerio Sudo — Gonçalo Neves

editerio.sudo@gmail.com

Imaji sur la kovrilo:

- Portreto pri Fernando Pessoa, da V. Loz (Italia).^(*) © ?
- *Mefistófeles* (1872), oleo-pikturo dal Kataluna artisto Joaquim Espalter i Rull (1809–1880), expozata en Museo del Romanticismo (“Muzeo di Romantikismo”), Madrid, Hispania. Ol reprezentas Mefistofeles,^(**) en la instanto en qua lu raptas la inocenta yunino Margarete (o Gretchen), li amba pleante sua rolo en la magna literaturala verko *Faustus* da Goethe.

Imajo sur la dopa kovrilo: *Homenaje a Fernando Pessoa* («Homajo a Fernando Pessoa», 1997), dal Hispana piktisto Luis Badosa (1944–2015).^(***) © ?

(*) Autoreso segun:

<https://cdeassis.wordpress.com/2010/03/30/dicas-de-fernando-pessoa-%E2%80%93-06/>

(**) En *Progreso* VI, n-ro 62, marto 1913, p. 52, publikigesis yena akademiala decido (857): “On repulsas *Mefistofelo*¹, ed on adoptas la derivaji **mefistofel-ala, -atra.**” Ed infre Couturat adjuntis yena ped-noto: “1. Kom Idala vorto, segun la regulo, ke la propra nomi devas restar exter la linguo (on uzos *Mefistofeles*); ma on bezonis virtuala radiko por la derivaji adoptita.”

(***) Dato, titolo ed autoreso segun:

<https://cdeassis.wordpress.com/2009/06/13/ao-mestre-com-carinho/>

TABELO DI KONTENAJO

Prefaco

1. Pri la manuskripto	5
2. Pri la datizo	6
3. Pri la verko	8
4. Pri la traduko	9
Signi uzata por texto-fixigo	10
La Horo dil Diablo	11
Epilogo	47
Bibliografio	50

PREFACO

1. Pri la manuskripto

Ti qui lektis la detaloza (e riche ilustrita!) prefaco di mea antea Ido-tradukuro¹ de ica magna skriptisto Portugalana savas ke Fernando Pessoa (1888–1935), quankam tre produktiva, publikigis tre poke dumvive. Il ya depozis e konservis en kofro preske omna sua kladi, projekti e skripturi. Erste pos lua transmondesko, kande on apertis la kofro, deskovresis imensa e heterogena verkaro, quan on komencis pokope explorar, klasifikar, studiar, kompilar, redaktar, aranjar, publikigar, komentar ed... admirar.

La kontenajo dil kofro (*arca*) pose depozesis, kom t. n. *Espólio* (“Verko-heredajo”), en la Nacional Biblioteko di Lisboa. En ol trovesas i.a. la portfolio 27⁷ W (referi 1–9), inkluzanta 19 folii neligita (21 pagini), diverse titulizita: *Hora do Diabo* (non-foye), *A Hora do Diablo* (du-foye), *Noite do Diabo* (du-foye) e

---

¹ vd. Caeiro 2019: 7–19.

mem, quankam la texto esas tote en la Portugalana, *Devil's Night* (du-foye). Kelka folii portas nula titulo.²

La texto lektebla sur ta folii nedatizita – manuskribita, tipo-skribita o mixita – exploresis e studiesis da Teresa Rita Lopes (ad elqua me de nun referos per l'abreviuro TRL), konocata experto pri Pessoa. En 1988 (do, precize 100 yari pos la nasko di Pessoa e 35 yari pos lua morto), aparis la unesma edituro di ca verko, zeloze redaktita, aranjita, komentita e notizita da TRL.³

Oportas dicar ke la numerizo dil folii, ne da Pessoa ma dal inventariinti dil heredajo, korespondas a nula sequo. L'aranjeso hike prizentata facesis da TRL.

2. Pri la datizo

Kande skriptesis ica verko? Nu, irga datizo esas konjekta, mea-opinione. TRL ipsa propozis nula datizo. Tamen, Boef (2001: 130), sen expliko o fundamentizo,

---

² vd. Pessoa 1997: 9.

³ Fernando Pessoa: *A Hora do Diabo*. Posfácio, pesquisa, transcrição e organização de texto de Teresa Rita Lopes. Lisboa: Rolim, 1988. 60 p. Ne disponante olca, me uzis la duesma edituro (vd. Pessoa 1997), de qua me cherpis la tradukota texto ed anke la komenti e noti da TRL.

asertas ke la verko esas «de 1903» e ke Pessoa «probable skriptis ol evante dek e kin yari». Harmsen (2019) mencionas Nederlandana tradukuro da August Willemse (1936–2007),⁴ en la epilogo di qua ilca informas ke la verko “probable povas datizesar de la yari inter 1902 e 1905” (p. 33), referante per noto ad altra verko dal tradukinto,⁵ en qua, tamen, me trovis nula datizo dil rakonto da Pessoa. Harmsen, atenciginte ke en la rakonto mencionesas automobilo, oportune questionas: “Quanta homi ja havis automobilo en 1902? En 1905? En Lisboa? En Durban?”⁶ La unesma automobilo qua produktesis konsiderinde granda-quante, da Karl Benz, datizesas de 1885, nur tri yari ante la nasko di Fernando Pessoa (...). Amasopa produktado komencis erste en 1913.” Fine, Zenith (2022: 944) asertas, anke sen expliko o fundamentizo, ke Pessoa skriptis ol, “se ne tote, adminime granda-parto”, en 1934...

---

⁴ *Het uur van de Duivel*. Amsterdam: De Arbeiderspers, 2000. 52 p.

⁵ vd. Willemse 2000.

⁶ Pessoa habitis Durban inter 1896 e 1905 (vd. Zenith 2022: 1058–1059).

3. Pri la verko

La Horo dil Diablo, “un del maxim perplexigiva texti da Fernando Pessoa,”⁷ naracas la renkontro, “en dimensiono trans la tempo e la spaco,”⁸ inter Maria, gravaida de tri monati, e Satano, qua, en la rakonto, agas quale “ulsorta hierofanto”⁹ (do, inicianta sacerdoto) dil infanto quan el portas en la ventro.

Rakonto fantastika, certe, ma ne nur, o ne pure. Quale ordinare eventas che Pessoa, intermixesas elementi de altra jenri, ed anke de okultismo, esoterismo,¹⁰ hermetikismo, astrologio e, min evidente, numerologio. Pluse, la Diablo di Pessoa (od, adminime, la Diablo deskriptata o sugestata en ica rakonto) apene havas ulo komuna kun la Diablo maligna ed infernal quan piktas od impozas tradicionala religii e, partikulare, kristanismo.¹¹ Lu esas la lunal kontrasto o kontreparto dil Deo sunal. Lu esas, precipue, la iniciero

---

⁷ Souza 2014: 20.

⁸ Souza 2014: 22.

⁹ Souza 2014: 23.

¹⁰ Pri esoterismo en ica verko vd. Zhou 2021.

¹¹ Pri la motivo dil Diablo en ica verko vd. Souza 2010 e Slámová 2019.

aden la misterii dil vivo.¹² E ton lu penas explikar a sua iniciato, la infanto enventra, mediace dal kurioza ed astonata muliero, dum sonjatra e feala voyajo...

4. Pri la traduko

Dum tradukar ica verko del Portugalana originalo me konsultis, pri desfacila punti, du tradukuri en la Hispana¹³ ed un en Interlingua.¹⁴ Mea tradukuro revizesis tri-foye da me ed un-foye da Partaka, quan me dankas pro la komplezo e zelo. La stilo da Pessoa esas sintaxale tre klara, ma la koncepti expozata esas tre komplexa e ne sempre facile interpretebla. Fortunoze, pro e per sua logikoza strukturo, Ido itere montresis tre apta utensilo por transmisar tala koncepti. Koncerne la titulo, me selektis tradukar *hora* per “horo” (vice “kloko”) pro la motivo olim bone explikita, en kurta artiklo en la revuo *Mondo*, dal posa autoro di KGD.¹⁵

---

¹² Pri la iniciala voyo dil Diablo en ica verko vd. Souza 2020.

¹³ vd. Pessoa 2001 e 2016.

¹⁴ vd. Pessoa 2018.

¹⁵ vd. Beaufront 1922.

SIGNI UZATA POR TEXTO-FIXIGO

[...] – Vorto(i) ne lektita.

(...) – Spaco sen-skribura en la manuskripto
La vorti inter kramponi adjungesis da TRL, pro esar
evidenta, quankam omisita.

(Me respektis, en la traduko, la uzo di mayuskuli e
minuskuli, ne sempre koheranta, dal autoro.)

LA HORO DIL DIABLO

No light, but rather darkness visible.

Mas essas chamas lançam, não luz,

mas sim treva visível.^(*)

Ma ta flami jetas, ne lumo,

ma prefere videbla tenebro.

^(*) Epigrafo, tale nomizita e (tre libere) tradukita da Pessoa. Supere me prizentas la Ido-tradukuro di lua Portugalana versiono.

Li ekiris la termina staciono ed, atinginte la strado, el remarkis kun astoneso ke el stacas sur la sama strado ube el habitas, distante per kelka pazi de sua hemo. El haltis. Pose el turnis su addope, por expresar ta astoneso a sua kompano; ma dop el venis nulu. Jacis la strado, lunal e dezerta, e sur ol stacis nula edifico qua povus esar od aspektar quale termina staciono fervoyal.

Vertijoza, somnolanta, ma interne vigilanta e desquieta, el iris adheme. El eniris, acensis; sur la supra etajo el renkontris, ankore vigilanta, sua spozulo. Il esis lektanta, en la skribo-chambro, e, kande el eniris, il depozis la libro.

“Do?” il questionis.

Ed el, “Omno iris tre bone. La balo esis tre interesanta.” Ed el dicis pluse, ante ke il questionos: “Ula homi qui esis ibe en la balo venigis me per automobilo til la komenco dil strado. Me ne

volis ke li venez til la pordo. Me ekiris precize ibe; me insistis. Ho, quante fatigita me esas!”

E, per gesto di granda fatigeso ed oblivianta kiso, el iris a la lito.

Elua filiulo, kande il naskis, naskis normala segun figuro, ma balde il montresis kom genioza homo. Ilua poem*i* havas traito stranja e lunal. Fluktuas en li deziro pri granda kozi, quale di ulu qua uldie flugetis, en vivo ante la nuna, super omna urbi dil tero. Ilua versin trakuras viziono pri granda ponti, qua esas ne-explikebla per irga konocata experienco da lu. Ed ulfoye, en poem*o* skriptita quaze dum sonjo, il dicas ke ulo che il esis tentata, quale Kristo, sur la granda altajo de ube on vidas la tota mondo.¹

---

¹ La nexta texto, separata de ica per longa lineo puntizita, esas, segun semblo, ja la naraco pri la “voyajo” quan la filiulo rimemoras e quan forsan il ipsa skriptis.

Infre, ye disto plu kam neposibla, esis, quale dispersita astri, granda lumo-makuli – urbi, sendubite, dil tero. La Diablo indikis li ad el. “Li esas la granda urbi dil mondo: olta esas London” – e lu indikis una en la disto decensanta. “Olta esas Berlin”, e lu indikis altra. “Ed olta, ibe, esas Paris. Li esas lumo-makuli en la tenebro, e ni, sur ica ponto, pilgrimeri di misterio e savado, pasas alte super li.”²

“Quala kozo tante favorigiva e tante bela! Quo esas omno to infre?”

“To, siorino, esas la mondo. Esis de hike ke, segun komiso da Deo, me tentis vua Filiulo, Iesu. Ma to ne bone rezultis, quale me expektis, nam la Filio esis plu iniciita kam la Patro, ed il esis en direta kontakto kun la Nekonocata Superiori dil Ordeno. To esis probo, quale on dicas en iniciala linguo, e la Kandidato admirinde kondutis.”

---

² Aparta folio, manu- e tipo-skribita, qua en la heredajo portas la refero 27⁷ W-16.

“Me ne bone intelektas. Ka de hike, vere, vu tentis Kristo?”

“Yes. Evidente, ube nun jacas imensa valo, lore stacis montaro. Anke en l’abismo existas geologii. Hike, ube ni pasas, esis la somito. Quante bone me memoras! La Filio di Homo repudiis me de trans Deo. Me sequis, nam to esis mea devo, la konsilo e l’impero da Deo; me tentis il per omno quo existis. Se me sequabus mea propra konsilo, me tentabus il per to quo ne povas existar. Forsan la historio pri la mondo generale, ed olta pri la kristana religio partikulare, esabus diferanta. Ma quon povas kontre la forco di Fato, supera arkitekto di omna mondi, la Deo qua kreis olca, e me, la Diablo distrikta! pro negar ol, sustenas ol?”³

“Ma quale on povas sustenar ulo pro negar ol?”

To esas la lego pri la vivo, siorino. La korpo vivas pro ke ol desintegreskas, sen desintegreskar tro multe. Se ol ne desintegreskus sekundope, ol esus mineralo. L’anmo vivas pro ke ol esas perpetue

---

³ Varianto: “qua esas me”. TRL selektis l’altra varianto pro ke ol “produktas la respondo dal muliero”. Sub “distrikta”, l’autoro previdas anke la varianto “egale provincial”.

tentata, quankam ol rezistas. Omno vivas pro ke ol opozas su ad ulo. Me esas to a quo omno opozas su. Ma, se me ne existus, nulo existus, nam esus nulo a quo on povus opozar su, quale la kolombo di mea dicipulo Kant, olqua, flugante bone en lejera aero, opinionas ke ol povus flugar plu bone en vakuajo.”⁴

“Muziko, luno-lumo e sonji esas mea magial armi. Ma sub muziko on ne komprenez nur olta qua esas pleata, ma anke olta qua restas eterne pleota. Sub luno-lumo, pluse, on ne supozez ke parolesas nur pri olta qua venas de la luno ed igas l’arborigranda profili; existas altra luno-lumo, quan la suno ipsa ne exkluzas, e qua obskurigas, dum plena jorno, to quon la kozi fingas esar. Nur sonji esas sempre to quo li esas. Li esas la latero di ni en qua ni naskas ed en qua ni esas sempre natural e nia.”⁵

---

⁴ Aparta folio, manu- e tipo-skribita, qua en la heredajo portas la refero 27⁷ W-13.

⁵ Ica paragrafo dislokesis da TRL adhike de altra texto (portanta la refero 27⁷ W-12 en la heredajo), de qua ol separesis per longa lineo puntizita.

“Ma, se la mondo esas ago, quale la sonjo partoprenas la mondo?

“Nu, siorino, la sonjo esas ago qua divenis ideo; e pro to ol konservas la forco dil mondo e repudias olua materio, qua es esar⁶ en la spaco. Ka ne veresas ke ni es libera en la sonjo?”

“Yes, ma tristesas la veko...”

“Bona sonjero ne vekas. Me nultempe vekabas. Pri Deo ipsa, me dubitas ka lu ne dormas. Ja ulfoye lu dicis lo a me...”

El surprize regardis lu e subite pavoreskis, expreso del fundo dil tota anmo, quan el nultempe sentabis.

“Ma qua do vu esas? Pro quo vu esas tale travestiita?”

“Me respondos, per unika respondo, a vua du questioni: me ne esas travestiita.”

“Quo?”

---

⁶ Varianto adjuntita: “eventar”.

“Siorino, me esas la Diablo. Yes, me esas la Diablo. Ma ne pavorez pro me nek tresavez.”

E, dum flagro di extrema teroro, ube fluktuis nova plezuro, el subite intelektis ke to esas vera.⁷

“Me fakte esas la Diablo. Tamen ne pavorez, nam me vere esas la Diablo, e pro to me ne facas malajo. Certena imitanti di me, sur la tero e super la tero, esas danjeroza, quale omna plajieri, nam li ne konocas la sekretajo di mea eso-maniero. Shakespeare, quan me inspiris multa-foye, judikis me yuste: il dicis ke me esas jentilo. Pro to esez quieta: akompanate da me, vu bone standas. Me esas nekapabla dicar vorto, facar gesto, qua ofensus siorino. Se me ne esus tala segun mea propra naturo, Shakespeare obligus me esar tala. Ma, vere, to ne esis necesa.

“Me evas del komenco dil mondo, e de lore me sempre esabas ironiisto. Or, quale vu certe savas, omna ironiisti esas nenociva, ecepte ke li volas uzar ironio por insinuar ula verajo. Tamen me nultempe intencis dicar ad irgu la verajo – parte pro ke ol esas

---

⁷ Manu-skribita folio portanta la refero 27⁷ W-2.

tote ne-utila, parte pro ke me ne konocas ol. Anke mea seniora frato, Deo omno-povanta, mea opinione, ne savas ol. Ma to esas aferi familial.

“Forsan vu ne savas pro quo me duktis vu adhike, en ica voyajo sen reala fino ed utila skopo. Ne por violacar od atraktar vu (quale vu, segun semblo, esis judikonta). Tala kozi eventas sur la tero, inter animali, qui inkluzas la homi, e semblas ke oli donas plezuro – mem al viktimi, me kredas, segun quante on dicas a me de infre.⁸

“Cetere me ne povus. Tala kozi eventas sur la tero, nam la homi esas animali. En mea sociala rango en la universo oli esas neposibla – ne precize pro ke la etiko esas plu bona, ma pro ke ni, anjeli, ne havas sexuo, e to esas, adminime en ica kazo, la precipua garantio. Esez do quieta, nam me ne desrespektos vu. Me bone savas ke esas desrespekti ne-esencal e ne-utila, quale olti dil moderna romanisti ed olti di oldeso; ma mem olti refuzesas a

---

⁸ La kin nexta paragrafi, quankam prizentata sur aparta folio (refero 27⁷ W-14) semblas a TRL “konstitucar texto adjuntita ad ica peco. Me omisis la komenco, frazo-fino qua establisas la ligo: ‘... ne por violacar vu’ ”.

me, nam mea manko di sexuo evas del komenco dil kozi e me nultempe mustis pensar pri to. On dicas ke multa sorcistini havis sexual relati kun me, ma to esas falsa, quankam ol ne esas tala, nam to kun quo eli havis sexual relati esis lia propra imagino, qua, ulmaniere, esas me.

“Esez do quieta. Me koruptas, certe, nam me igas imaginar. Ma Deo esas plu mala – ulsence, adminime, nam lu kreis la koruptebla korpo, qua esas multe min estetikal. La sonji, adminime, ne putras. Li pasas. Plu bone tale, ka ne?

“Tala esas la signifiko dil 18ma Arkano. Me konfesas ke me ne bone konocas la Taroki, nam me ne ja sucesis lernar lia sekretaji per la multa homi qui, tra la mondo, perfekte komprendas li.”

“Dek e okesma? Mea spozulo havas la 18ma grado di Framasonismo.”

“Ne di Framasonismo: di ula rituo di Framasonismo. Ma, malgre lo dicata, me havas nulo komuna kun Framasonismo, e multe mine kun ta grado. Me aludis la 18ma Arkano dil Taroki, to esas, la klefo dil tota universo, pri qua, cetere,

mea kompreno esas neperfekta, quala ol esas pri Kabalo, pri qua la doktori dil Sekreta Doktrino savas plu multe kam me.⁹

“Ma ni lasez to, nam to esas pure jurnalista. Ni memorez ke me esas la Diablo. Ni do esez diablatra. Quanta-foye vu sonjabas pri me?”

“Segun quante me savas, nultempe”, respondis, ridetante, Maria, regardante lu per larje apertita okuli.

“Ka vu nultempe pensis pri la Charmanta Princo, pri la Perfekta Viro, pri la senfina amoranto? Ka vu nultempe sentis apud vu, en sonjo, ta qua karezas quale nulu karezus, ta qua esas vua quale se lu inkluzus vu en su, ta qua esas samtempe la patro, la spozo, la filio, en triopla sento, qua esas nur una?”

“Quankam me ne tote intelektas, yes, me kredas ke me tale pensis e tale sentis. Esas kelke desfacila konfesar lo, ka vu komprendas?”

“Ta esis me, sempre me, qua esas la Serpento – ta rolon on atribuis [a me] – del komenco dil mondo.

---

⁹ Tipo-skribita texto portanta la refero 27⁷ W-14.

Me mustas tentar, ma, kompreneble, en figural e vulgara senco, nam ne pen-valoras tentar utile.”¹⁰

“Esis la Greki qui, per interpozo dil Balanco, igis dek e un la dek primitiva signi dil Zodiako.

“Esis la Serpento qua, per interpozo dil kritiko, vere igis dek e du la primitiva yar-deko [...].”¹¹

“Me vere intelektas nulo.”

“Vu ne intelektas: askoltez. Altri intelektos.”

“(...) Mea maxim bona kreuri – luno-lumo ed ironio.”

“Li ne esas kozi tre intersimila...”

“No, pro ke me ne esas simila a me ipsa. Ta vicio esas mea vertuo. Pro to me esas la Diablo.”¹²

---

¹⁰ Mixita folio portanta la refero 277 W-17. Altra peco, manuskribita sur aparta folio, povus, segun TRL, lokizesar hike: “Ube on dicas ke me tentis Eva? On dicas [en] Genezo ke Eva tentesis dal Serpento, qua esas la maxim subtila del bestii qui esas en la ruro. Qua dicis a vu ke me esis la Serpento?”

¹¹ TRL omisis hike frazo quan el ne povis lektar sendubite.

¹² Ica lasta frazo aparas super la prelasta, forsan kom varianto.

“E quale vu sentas vu?”

“Fatigita, precipue fatigita. Fatigita da astri e da legi, e kelke volanta restar exter la universo ed amuzar me serioze per nulo. Nun ne existas vakuajo nek neraciono; e me memoras anciena koz – yes, tre anciena – en la rejii di Edom qui esis ante Izrael. Di olti me esis divenonta rejo, e hodie me esas en la exileyo di to quon me ne havis.”¹³

“Me nultempe havis infanteso, nek adoleco, nek do vir-evo atingebla. Me esas la absoluta negativo, la inkarnaco di nulo. To quon on deziras e ne povas obtenar, to quon on revas pro ke ol ne povas existar – en to trovesas mea rejio nula, ed ibe sidas la trono qua ne donesis a me. Ton quo povabus esar, ton quo devabus existar, ton quon la Lego o Fortuno ne donis – me jetis manuedope al anmo dil homo, ed ol konsternesis pro sentar la vivanta vivo di lo ne existanta. Me esas la oblivio di

---

¹³ Manu-skribita folio (refero 27⁷ W-1 en la heredajo).

omna devi, la hezito di omna intenci.¹⁴ La tristi e la vivo-fatigiti, levinte su de iluziono,¹⁵ levas la okuli vers me, nam anke me, e mea-maniere, esas la Brilanta Matin-Stelo. E ja de tante longe me esas to! Altru venis remplasar me (...)"¹⁶

"La homaro esas pagana. Nultempe irga religio penetris ol. E ne esas en l'anmo di ordinara homo la povo kredar la transvivo di ta sama anmo. La homo esas animalo qua vekas sen ke lu savas ube o por quo.

"Kande lu adoras la Dei, lu adoras li quale sorci. Lua religio esas sorco-arto. Tale esis, tale esas e tale esos. Religii esas nur to quo transfluas la misterii aden profaneso e ne esas komprenata da olca, nam naturale ol ne povas esar lo.

"Religii esas simboli, e la homi prenas la simboli, ne kom vivi (quo li esas), ma quale kozi (quo

---

¹⁴ Superpozita varianto: "skopi".

¹⁵ Super "iluziono": "figuri".

¹⁶ Manu-skribita folio, semble nekompleta, nam ol finas per streko (refero 27⁷ W-3).

li ne povas esar). Li favorigas Jupiter quale se lu existus, nultempe quale se lu vivus.¹⁷ Kande on varsas salo, on varsas pinchedo, per sua dextra manuo, trans super sua sinistra shultro. Kande on ofensas Deo, on recitas kelka Patro Nia. L'anmo restas pagana e Deo ektombigota. Nur la rari pozis l'akacio (la nemortiva planto) sur lua tombo, por ke on levez lu ek ol, kande la tempo venos. Ma li esas ti qui, pro bone serchar, selektesis por trovar lu.

“La homo differas del bestio nur per savar ke lu ne esas ol. To esas la unesma lumo, qua esas nur videbla tenebro. To esas la komenco, nam vidar tenebro esas havar olua lumo. To esas la fino, nam to esas savar, per la vido, ke on naskis blinda. Tale la bestio divenas homo pro la nul-savo qua naskas en ol.

“To esas eri super eri, e tempi pos tempi, e suficas irar sur la kurvo di cirklo qua havas la verajo ye la punto qua esas en la centro.

---

¹⁷ Varianto inter parentezi: “quale se lu vivus, quale se lu existus”.

“La principio pri cienco esas savar ke on ne savas. La mondo, qua esas ube ni esas, la karno, qua esas quo ni esas; la Diablo, qua esas quon ni deziras – li tri, en la Alta Horo, mortigis la Maestro qua ni esis esonta. E ta sekretajo quan lu havis, por ke ni divenez lu, ta sekretajo egaresis.”

“Anke me, siorino, esas la Brilanta Matin-Stelo. Me esis to ante ke Ioannes parolis, nam existas Patmos ante Patmos, e misterii antea ad omna misterii. Me ridetas kande on pensas (me pensas) ke me esas Venus en altra skemo de simboli. Ma qua sucias? Ica tota universo, kun sua Deo e sua Diablo, kun omna sua homi ed omna kozi quin li vidas, esas hieroglifo eterne dechifrota. Me esas, segun ofico, Maestro pri Magio; me tamen ne savas quo ol esas.

“La maxim alta inicio finas per la inkarnacinta questiono kad esas ulo existanta. La maxim alta amo esas granda dormo, quale olta en qua ni amas ni pro dormar. Kelka-foye me ipsa, qua devus esar

alta iniciito, questionas to quo en me esas trans Deo, kad omna ica dei ed omna ica astri esas nulo altra kam dormi di su ipsa, granda oblivii dil abismo.

“Ne astonesez pro ke me tale parolas. Me esas naturale poeto, nam me esas la verajo parolanta pro eroro, e mea tota vivo, tamen, esas specala etiko-sistemo velizita per alegorio ed ilustrita per simboli.”¹⁸

“No (el dicis ridante), sempre existos vera religio... Yes (ridante plue), od altre li omna esas falsa.”

“Siorino, omna religii esas vera, irge quante li semblas esar inter-opozata. Li esas diferanta simboli pri la sama realajo, li esas quale la sama frazo dicata en plura lingui; tale ke ti qui dicas lo sama ne interkomprenas. Kande pagano dicas

---

¹⁸ Ica texto korespondas a du tipo-skribita pagini sub la Angla titulo *Devil's Night* e portanta la referi 277 W-11 e 12. TRL dislokis la lasta paragrafo (vd. noto 5), adjuntita fine dil duesma pagino ma separata per longa lineo puntizita.

Jupiter e kristano dicas Deo, li pozas la sama emoco en diversa termini di inteligenteso: li pensas interdiferante la sama intuico. La repozo di kato sub la suno esas la sama kozo kam la lekto di libro. Sovajo regardas sturmo same kam judo regardas Iehova, sovajo regardas la suno same kam kristano regardas Kristo. E pro quo, siorino? Pro ke tondro e Iehova, suno e kristano, esas diversa simboli pri lo sama.¹⁹

“Ni vivas en ica mondo di simboli, en la sama tempo hela ed obskura – videbla tenebro, por tale dicar;²⁰ ed omna simbolo esas verajo substituebla al verajo til ke la tempo e la cirkonstanci retrodonos la vera.”²¹

---

¹⁹ Manu-skribita folio (refero 277 W-6 en la heredajo).

²⁰ Varianto superpozita: «quale me du-foye nomizis ol».

²¹ Longa streko en la manuskripto separas ica texto del nexta.

“Me koruptas, ma me iluminas.²² Me esas la Brilanta Matin-Stelo – frazo qua, cetere, ja du-foye aplikesis, ne sen kriterio o kompreno, ad altru qua ne semblas me.”²³

“Mea spozulo uldie dicis a me ke Kristo esas la simbolo pri la suno...”

“Yes, siorino. E pro quo lo kontrea ne veresas – ke la suno esas la simbolo pri Kristo?”

“Ma vu inversigas omno...”

“To esas mea devo, siorino. Me ne esas, quale Goethe dicis, la spirito qua negas, ma la spirito qua kontreagas.”

“Kontreagar esas ledas...”

“Kontreagar agi, yes... Kontreagar idei, ne.”

“E pro quo?”

“Pro ke kontreagar agi, irge quante mala li esas, signifikas jenar la jiro dil mondo, qua esas ago. Ma kontreagar idei esas igar li abandonar ni,

---

²² Sur la marjino, du vorti nelektebla.

²³ La sama atencigo kam en la noto 21.

ed igar ni falar en dezoleso e, de ibe, en la sonjo e, pro to, apartenar al mondo.”²⁴

“Existas, siorino, koncerne to quo eventas en ica mondo, tri diferanta teorii – ke omno esas ago da Hazardo, ke omno esas ago da Deo, e ke omno esas ago da diversa kozi, kombinita od interplektita. Ni pensas, generale, segun nia sentiveso e, pro to, omno divenas, por ni, problemo pri lo bona e lo mala; ja de longe me subisas granda kalumnii pro ta interpreto. Semblas ke ne ja venis aden la mento di irgu ke la relati inter la kozi – se on supozas ke existas kozi e relati – esas tro komplikita por ke ula deo o diablo explikez li o por ke li amba explikez li.”²⁵

---

²⁴ Manu-skribita folio kun marginala adjuntaji, anke manu-skribita, tre desfacile lektebla. Ol esas la reverso dil folio 27⁷ W-6.

²⁵ Ica folio, mixita, recevis la refero 27⁷ W-10 en la heredajo.

“Me esas la lunal maestro di omna sonji, la solena muzikisto di omna silenci. Ka vu memoras quon vu pensabas kande, sola, vu stacas avan granda peizajo ek bosketi e luno-lumo? Vu ne memoras, nam vu pensis pri me, e me devas dicar a vu ke me vere ne existas. Kad existas ulo, me ne savas.

“La nepreciza aspiri, la frivola deziri, la tedesi pro lo vulgara, mem kande ni amas ol, la enoyi proto quo ne enoyigas – omno to esas ago da me, naskinta de kande, jacante an la rivo di granda riveri dil abismo, me pensas ke anke me savas nulo. Lore mea penso decensas, neklara efluvio, aden la anmi dil homi ed ici sentas su diferanta de su ipsa.

“Me esas la eterna Diferanto, la eterna Ajornato, la Superfluo dil abismo. Me restis exter la Kreado. Me esas la Deo dil mondi qui esis ante la mondo – la reji di Edom qui regnis apene ante Izrael. Mea prezenteso en ica universo esas olta di ne-invito. Me portas kun me memoraji pri kozi qui ne esabas ma esis esonta. (Lore vizajo ne vidis vizajo, e ne existis equilibro.)

“La verajo, tamen, esas ke me ne existas – nek me, nek irgo altra. Ica tota universo, ed omna altra universi, kun sua diversa kreinti e sua diversa Satani – plu o min perfekta ed entrenita – esas vakuaji interne dil vakuajo, nihili jiranta, sateliti, en la ne-utila orbito di nula kozo.”²⁶

“Me parolas ne a tu, ma a tua filiulo...”

“Me ne havas filiulo... To esas, me havos il possis monati, se Deo volos...”

“Ad il me parolas... Pos sis monati? Sis monati de quo?”

“De quo?! Sis monati...”

“Ka sis monati sunal? Ho, yes. Ma gravideso iras segun monati lunal, e me ipsa povas kontar nur per monati di Luno, qua esas mea filiino, to esas, mea vizajo vidata sur l'aqui di kaoso. A gravideso ed omna sordidaji dil tero me havas nula relato, e me ne savas pro qua joko on mezuris ica

---

²⁶ Spaco sequas en la texto. Segun TRL, “[l]a nexta dialogo markizas progreso en lia intimeso: la Diablo komencas tudi-car al muliero.”

kozi per la legi di la luno quin me furnisis. Pro quo li ne prokuris a su altra etalono? Por quo la omnopovanto bezonis mea laboro?”²⁷

“Me esas insultata e kalumniata ja del komenco dil mondo. La sama poeti – segun naturo, mea amiki – qui defensas me, ne defensabas me bone. Unu – Anglo nomata Milton – igis me vinkesar, kun parteneri di me, en nedefinita batalio qua nultempe eventis. Altru – Germano nomata Goethe – donis a me rolo di proxeneto en vilajo-tragedio. Ma me ne esas to quon on pensas. La Eklezii abominas me. La kredanti fremisas pro mea nomo. Ma me havas, sive on volas, sive ne, rolo en la mondo. Me ne esas la rebelo kontre Deo, nek la spirito qua negas. Me esas la Deo di Imagino, Deo perdita, nam me ne kreas. Esas pro me ke, kande infanto, tu sonjis ta sonji qui esas ludili; esas pro me ke, kande ja muliero, tu havis, embracanta tu, la princi e dominacanti qui dormas en la fundo di

---

²⁷ Tipo-skribita pagino portanta la refero 27⁷ W-9.

ta sonji. Me esas la Spirito qua kreas sen krear, di qua la voxo esas fumuro, di qua l'anmo esas eroro. Deo kreis me por ke me imitez lu nokte. Lu esas la Suno, me esas la Luno. Mea lumo fluktuas super omno quo esas frivola o fininta, vaganta lumo, rivi di rivero, marshi ed ombri.

“Qua viro pozis sur tua mami ta manuo qua esis mea? Qua kison egala al mea on donis a tu? Kande, en la longa varma posdimezi, tu sonjis tante ke tu sonjis pri sonjar, ka tu ne vidis preterpasar, en la fundo di tua sonji, velizita e rapida figuro, ta qua donus a tu la tota feliceso, ta qua kisus tu senfine? Ta esis me.

“Ta esas me. Me esas ta quan tu sempre serchis e nultempe povos trovar. Forsan, sur la imensa fundo dil abismo, Deo ipsa²⁸ serchos me, por ke me kompletigez lu, ma la malediko dal Seniora Deo – la Saturno di Iehova – fluktuas super lu e super me, separas ni, kande ol devus unionar

---

²⁸ TRL omisis interpozita paragrafo qua separas “Deo ipsa” de “serchos me” e quan l'autoro, segun el, probable volis inkluzar en altra parto dil texto: “Lo kreata da me restas interne dil anmo – ol ne havas loko nek plaso en la mondo.”

ni, por ke la vivo e to quon ni deziras de ol esez nur un kozo.

“La ringo quan tu portas ed amas, la joyo di nepreciza penso, tua sento ke tu bone standas sur la spegulo sur qua tu vidas tu – ne iluzionez tu: ol ne esas tu, ol esas me. Esas me qua bone ligas omna slingi per qui la kozi dekoresas, e qua aranjas korekte la kolori per [qui] la kozi ornesas. Ek omno quo ne pen-valoras me facas mea dominaco e mea imperio, absoluta sinioro di lo interstica e di lo meza, di to quo, en la vivo, ne esas vivo. Same kam la nokto esas mea regno, la sonjo esas mea dominaco. Quo ne havas pezo nek mezuro – to esas mea.²⁹

“La problemi qui tormentas la homi esas la sama problemi qui tormentas la dei. To quo esas infre similesas to quo esas supre, dicis Hermes Triopla Maxima,³⁰ qua, quale omna fondinti di

---

²⁹ Mixita pagino portanta la refero 27⁷ W-18 en la heredajo.

³⁰ En la epilog trovesas expliko pri ca persono ed expresuro.

religii, memoris omno ecepte existar. Quanta-foye Deo dicis a me, citante Antero de Quental, "Ve a me! ve a me! e qua me esas?"

"Omno esas simbolo e tardeso, e ni, ti qui esas dei, havas nur plu alta rango en Ordeno pri qua ni ne savas qui esas lua Nekonocata Superiori. Deo esas la duesma en la Ordeno manifestita, e lu ne dicas a me qua esas la Chefo dil Ordeno, la unika qua konocas – se lu konocas – la Sekreta Chef. Quanta-foye Deo dicis a me: 'Mea frato, me ne savas qua me esas'.

"Vi havas la avantajo ke vi esas homi, e me kredas kelka-foye, del fundo di mea fatigeso da omna abismi, ke plu valoras la quieteso e paco di familial vespero an la kameno kam ica tota metafiziko dil misterii a qui ni, la dei e l'anjeli, esas kondamnita segun nia substanco. Kande, kelka-foye, me inklinas me ad-super la mondo, me vidas fore, iranta del portuo o retrovenanta ad ol, la segli dil kanoti dil peskisti, e mea kordio sentas imaginala nostalgio pri la ter-peco ube ol nultempesis. Felica esas ti qui dormas, en sua animal-vivo,

– partikulara anmo-sistemo, velizita per poezio ed ilustrita per vorti.”³¹

“Ica konverso esabas tre interesanta...”

“Ica konverso, siorino? Ma ica konverso, quankam forsan la maxim importanta fakto di vua vivo, nultempe vere eventis. Unesme, on bone savas ke me ne existas. Duesme, quale interkonkordas la teologiisti qui nomas me Diablo e la liber-penseri qui nomas me Reakto, nula konverso da me povas esar interesiva. Me esas kompatinda mito, siorino, e, quo esas plu mala, nenociva mito. Men konsolacas nur la fakto ke anke la universo – yes, ica kozo plena de diversa lumo-formi e vivi – esas mito.

---

³¹ Mi-pagino tipo-skribita (refero 27⁷ W-19) kun supra adjuntajo manu-skribita: “Anke me esas la Brilanta Matin-Stelo” (me ja esis to ante Kristo). Olu sequetas, sur la sama folio, da mixita mi-pagino separata del antea texto per lineo puntizita, destinita a konkluzar la rakonto (ol portas la Angla indiko *end*), e qua hike, segun kriterio da TRL, prizentesas pose, en la lasta noto.

“On dicas ke omna ica kozi povas esar klarigata sub la lumo di Kabalo e Teozofio, ma li esas aferi pri qui me savas nulo; e Deo, a qua me ulfoye parolis pri li, dicis a me ke anke lu ne bone komprenas li, nam li esas exkluziva apartenajo, en sua arkani, dil magna iniciiti dil Tero – qui, segun to quon me lektabas en libri e jurnali, esas ed esabas abundanta.

“Hike en ica supra sferi, de ube la mondo kreesis e transformesis, ni, por dicar a vu la verajo, intelektas nulo. Kelka-foye me inklinas me ad-super la vasta tero, jacante an la bordo di mea alta planajo super omno – l’alta planajo di Montaro Heredom, quale me audis on nomar ol – ed omna-foye kande me inklinas me, me vidas nova religii, nova magna inicii, nova formi, omna interkontredicanta, dil eterna verajo, quan mem Deo ne konocas.

“Me konfesas a vu ke me fatigesas dal Universo. Tam bone Deo kam me volunte dormus dormo qua liberigus ni dil trancendanta ofici per qui, ni ne savas quale, ni investesis. Omno esas

multe plu misterioza kam on kredas, ed omno ico
hike – Deo, la universo e me – esas nur mentiera
angulo dil verajo ne-atingebla.³²

“Vu ne imaginas quante multe me juis vua
konverso. Me nultempe audis parolar tale.”

Li ekirabis adsur la strado, luno-lumoza, quan
el ne remarkabis. El tacis dum instanto.

“Ma, ka vu savas – esas kuriozigiva – ka vu
savas vere, e definitive, quon me sentas?”

“Quon?” la Diablo questionis.

El turnis a lu sua okuli subite lakrimoza.

“Granda kompato a vu!...”

Expresuro di angoro, quan nulu pensus esar
posibla, pasis preter la vizajo e la okuli dil reda
homo. Lu subite lasis falar la brakio qua esis
plektita ad elua. Lu haltis. El facis kelka pazi,
konsternate. Pose el turnis su addope por dicar ulo
– el ne savis quo, nam el komprenabis nulo – por

---

³² Pagino manu-skribita (refero 27⁷ W-8 en la heredajo).

exkuzar su pro la ofenso quan el videble produktabis.³³

El astonesis. El esis sola.

Yes, to esis elua strado, la komenco dil strado, ma, ultre el, esis nulu ibe. La luno-lumo frapis, helege, ne la ekiro dil funikularo, ma la du klozita pordi dil kustumal fer-laborerio.

No, ultre el, nulu esis ibe. To esis la jornala strado vidata nokte. Vice la suno, la luno-lumo – nulo plusa; normala luno-lumo tre hela qua igis naturala la domi e la stradi. La kustumala luno-lumo, ed el avancis adheme.³⁴

---

³³ Pagino manu-skribita, refero 27⁷ W-4. TRL omisis komencala noto, separata del posa texto per streko e ne insertebla en la dialogo.

³⁴ Folio manu-skribita, portanta la refero 27⁷ W-5 en la heredajo. Longesala streko sur la tota pagino separas ica texto del frazi quin ol destinas a futura adjuntaji: TRL omisis la lasta ed uzis la du cetera, un de li kom epigrafo, segun explicita deziro da Pessoa, e l'altra quale el indikas en la nexta noto.

“Me venis kun konocata homi. Pro ke li venis tra hike...”

“E quale tu venis? Ka pede?!”

“No. Me venis per automobilo.”

“To esas stranja! Me ne audis.”

“Ne til la pordo”, el dicis sen hezito. “Li pasis preter l’angulo, e me demandis ke li ne venigez me til hike, nam me volis parirar ica strado-peco sub ica tante bela luno-lumo. Ed ol esas bela. Nu, me iros a la lito: Bona nokto...”

Ed el iris, ridetante, ma sen donar ad il kiso – la kustumala, pri qua nulu savas kad ol esas kustomo o kiso.

Nulu de li remarkis ke li ne interkisis.³⁵

La filio, infantulo, qua naskis pos kin monati, revelesis, dum la generala tempo e sua partikulara kresko, kande ja viro, kom tre inteligenta – kom

---

³⁵ Ica peco, quan TRL interpozis hike, trovesas sur la folio 27⁷ W-5, ma separata del antea texto per streko qua indikas ta nekontinueso. TRL opinionas ke olua plaso esas hike.

talentozo, forsan geniozo, quo forsan esis vera,
quankam ton dicis kelka kritikisti.

Astrologo, qua [facis] lua horoskopo, dicis ad il
ke il havas Kankro ye l'Acensanto, e Saturno kom
signo.³⁶

---

³⁶ Pagino manu-skribita, sur la reverso dil 27⁷ W-2.

“Dicez a me, matro... On dicas ke ula matrala memoraji povas esar transmisata al filii. Esas ulo quo konstante aparas a me en sonji e quon me ne povas relatigar ad irgo quo eventis a me. Ol esas memorajo pri stranja voyago, en qua aparas viro rede vestizita qua parolas multe. Ol esas, unesme, automobilo, e pose treno, e dum ta tren-voyago on pasas sur altega ponto, qua semblas dominacar la tota tero. Pose esas abismo, e voxo qua dicas multa kozi, qui, se me audus li, forsan dicus a me la verajo. Pose on ekiras adsub la lumo, t. e. adsub la luno-lumo, quale se ni ekirus subtera paseyo, ed ol esas precize hike ye la fino dil strado... Ha, parenteze, ye la fundo o komenco di omno existas ulsorta balo, o partio, en qua aparas ta viro rede vestizita...”

Maria depozis sur la gremio sua sutajo. E, turnante su ad Antónia, el dicis:

“Nu, ico esas amuziva. Esas klara ke to pri la treni ed automobili e omno cetera esas sonjo, ma, reale, ol esas parte vera... Esis ta balo en la Blua Klubo, dum Karnaval, multa yari ante nun – yes,

cirkume kin, cirkume sis monati ante ke ica naskis. Ka tu memoras? Me dansis kun ula yunulo travestiita quale Mefistofeles, e pose vi venigis me adheme en lua automobilo, e me restis, mem, ye la fino dil strado (nu, ube lu dicas ke lu ekiris la abismo...)..."

"Ho, filiino, me memoras perfekte.... Ni volis venar til la hemo-pordo, hike, ma tu ne volis. Tu dicis ke tu prizas parirar ica strado-peco sub la luno-lumo..."

"To esas justa... Ma esas amuziva, filiulo, ke tu divinis certena kozi quin me certe nultempe naracis a tu. Evidente li tote ne importas... Quante kuriozigiva esas la sonji! Quale on povas tale kompozar historio en qua esas vera kozi – e quin la persono ipsa ne povus divinar – e tanta granda radotaji, quala la treno e la ponto e la subtera paseyo?"

Negratitudoza homaro! Tale on dankis la
Diablo.³⁷

---

³⁷ Pagino mixita (portanta la sequanta refero en la heredajo: 277 W-15), quan TRL judikas kom la fino dil rakonto, quankam ol ne havas ta indiko. Altra fino (kun explicita indiko: «end») prizentesas sur altra mixita folio (refero 277 W-19):

“Anke ne esis en ta balo ulu vestizita quale Mefistofeles, tote reda. Ton me nultempe obliuious... Ka ne, Antónia?”

“No, me ne memoras... Certe ne esis. Tala kozi, precipue kun tre intensa kolori, nultempe obliuiesas.”

“E ka vu, matro, ne dansis kun ulu en ta balo?”

“Me dansis – nur un-foye. Kun viro travestiita quale sajo, qua dicis a me ke il esas Doktoro Faustus. Me cetere ne dansis plue. Lu esis persono preske muta. Ultre dicar a me ke il esas Doktoro Faustus, pro ke me questionis il, me kredas ke il dicis nulo plusa.” Ed el rideskis. “Ha! Il tamen dicis. Me ankore memoras lua mieno – tre trista, tre depresata, quale se il esus ibe pro kondamneso. Yen to quon il dicis a me: kande il adiis me, il dicis: ‘Adio, Margarete!’ Me nultempe intelektis pro quo to amuzus. Ma la desfelico esis tante distraktata ke, naturale, il esis pensanta pri ula yunino. (Gretchen). E to esas omno quo eventis en ta balo... Quo esas kuriozigiva esas to pri la strado e la luno-lumo. Ma forsan me ulfoye parolis a tu pri to.”

“Forsan, yes... Me ne memoras, ma to esas possibla... Probable esis tale ...”

EPILOGO

Dum la revizado da Partaka, naskis interesiva debato, inter ni, pri la expresuro “Hermes Triople Maxima” (p. 36), posibla tradukuro dil Portugalana *Hermes Três Vezes Máximo*. Diskutesis precipue la formi “Triople” e “Maxima”.

Nu, koncernesas mitala persono del antiqueso Greka-Egiptiana, a qua atribuesas ensemblo de texti nomata *Hermetica*, di qui la maxim konocata esas *Corpus Hermeticum*, kolekturo de traktati mistika-filozofiala, e la Smeralda Tabelo, un del maxim famoza texti di la literaturo alkemiala e hermetika.

Lua nomo esas Ἐρμῆς ὁ Τρισμέγιστος (*Hermēs ho Trismégistos*) en l'anciena Greka e Hermes Ter Maximus en la Latina. Vortope ol signifikas “Hermes la Triople/Tri-foye Maxim Granda”. En la Greka, l'adverbo τρις (*tris*) esas ambigua: ol ya povas signifikar tam bone “triople” kam “tri-foye”,

ma ofte ol functionas kom nura intensigilo, sen nombrala senco.¹ Anke en omna AFGHIR-lingui la vorti korespondanta a τρις (*tris*)² esas ambigua, quo evidente ne helpas tradukisti, ma en Esperanto ed Ido, lingui vortarale plu preciza, on mustas selektar, rispektive, inter “trioble/triole” e “trifoje/tri-foye”....³

Semblas a me ke la senco esas klare “triole”, ne “tri-foye”: “tri-foye granda” signifikus ke Hermes esis granda en tri okazioni, quo semblus absurdaj: lu ya esis sempre granda!

---

¹ To memorigas da me la expresuro *terque quaterque beati* (“triole e quarople felica”) en famoza verso da Vergilius.

² A *thrice / tree times*, F *trois fois*, G *dreimal*, H *tres veces*, I *tre volte*, R *трижды* (*tríždy*).

³ Ne sempre on selektas juste. En du intersequanta numeri di *Progreso*, Couturat (1908a, 1908b) publikigis, en paralela kolumni, du tradukuri di extraktajo de *Prière sur l'Acropole* (1876), belega texto dal Franca skriptisto Ernest Renan (1823–1892): sinistre, Esperanto-tradukuro da Victor Dufeutrel aparinta en *Lingvo internacia* (1906, p. 129), e dextre, Ido-tradukuro nesignatita, probable da lu ipsa. La frazo *Leurs temples sont trois fois hauts comme le tien* esas yene tradukita ad Esperanto ed Ido, rispektive: “Iliaj temploj trifoje kiel cia estas altaj”; “Lia templi esas trioble plu alta kam la tua” (p. 578). En ped-noto 9 (p. 579) Couturat explikas: “*Trioble*, e ne *trifoye* (v. *Gramatiko Kompleta*, § 95)”. Talmey (1919: 15–17) publikigis altra Ido-tradukuro dil sama texto, da lu ipsa, en qua anke aparas *triole*. Pri la datizo dil texto da Renan, vd. Pierre 1958: 216–217.

Altra questiono esas quale tradukar la duesma parto di Τρισμέγιστος (*Trismégistos*). En la Greka, μέγιστος (*mégistos*) esas la superlativo di supereso di μέγας (*mégas*), “granda”, do ol signifikas “maxim granda”. En la Latina, on tradukas juste: Ter Maximus (*maximus* ya esas la superlativo di supereso di *magnus*). Do la korekta Ido-tradukuro di Ἡρμῆς ὁ Τρισμέγιστος / *Hermes Ter Maximus* esas “Hermes la Triople Maxim Granda”; “maxima” teoriale esas min rigoroza tradukuro kam “maxim granda”, nam, en Ido, “maxima” esas kelke plu ampla kam la Latina *maximus* (qua esas pura superlativo), ma, traserchinte per komputero la tota kolekturo di *Progreso* 1907–1914 (plu kam 5000 pagini), me trovis ke la vorto “maxima” aparas pasable ofte, preske sempre en la expresuro “maxima internacioneso”. Or en ica expresuro, “maxima” signifikas nulo altra kam “maxim granda”. Do “Hermes Triople Maxima” (sen artiklo, quale en la Portugalana originalo) vice “Hermes Triople Maxim Granda” esas aceptebla, segun me, e certe plu komoda.

BIBLIOGRAFIO

- Beaufront, Louis de (1922): “Kloko e horo”. *Mondo, yaro XI (XIII)*, n-ro 3 (133), marto, p. 107.
- Boef, August Hans den (2001): “Fernando Pessoa: een nationalistische Elephant Man”. *Bzzlletin* 278, p. 123–134.
- Caeiro, Alberto (2019): *La gardero di trupi*. Tradukita da Gonçalo Neves. 3ma edituro, revizita, notizita ed ilustrita per desegnuri e picturi da virtuoza artisti anciena e moderna. Espinho: Editerio Sudo 2019. 98 p. (pdf-edituro)
- Courcelle, Pierre (1958): “Une source imprévue de la ‘Prière sur l’Acropole’: les ‘Confessions’ de saint Augustin”. *Revue de l’histoire des religions*, tome 153, n°2. p. 215–234.
- Couturat, Louis (1908a): “Komparado”. *Progreso* I, n-ro 9, novembro, p. 484–485.
- Couturat, Louis (1908b): “Komparado”. *Progreso* I, n-ro 10, decembro, p. 578–579.
- Harmsen, Ruud (2019): *Traducer Le Hora (menu)*.
https://rudhar.com/writings/Pessoa/HoraDiab/tradh_mia.htm
- Pessoa, Fernando (1997): *A Hora do Diabo*. Edição: Teresa Rita Lopes. Lisboa: Assírio & Alvim. 70 p.
- Pessoa, Fernando (2001): *La Hora del Diablo*. Traducción de Rosa S. Corgatelli. Buenos Aires: Emecé. 72 p.
- Pessoa, Fernando (2016): *La Hora del Diablo*. Edición de Teresa Rita Lopes. Traducción de Roser Vilagrassa. Barcelona: Alcantilado. 80 p.
- Pessoa, Fernando (2018): *Le Hora del Diabolo*. Traduction in interlingua, per Ruud Harmsen.
<https://rudhar.com/cgi-bin/19782047.cgi?htmlfile=hrddb-ia.htm>

- Slámová, Nela (2019): *O motivo do diabo na prosa moderna portuguesa*. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Brno. 38. p.
- Souza, Luciano de (2010): “Símpatia pelo Diabo: um estudo sobre Satã em *A Hora do Diabo*, de Fernando Pessoa”. *Anais do SETA*, nº 4, p. 682–690.
- Souza, Luciano de (2014): “A Hora do Diabo: fragmentos de uma narrativa fantástica?” *Revista Desassossego*, vol. 11, Junho, p. 20–31.
- Souza, Luciano de (2020): “O percurso iniciático em *A Hora do Diabo*”. *Melancolia*, vol. 5, p. 105–122.
- Talmey, Max (1919): *Ido. Exhaustive text book of the international language of the delegation and fundamentals of an artificial international language*. New York, Ido-Press. 113 p.
- Willemse, August (2000): *Fernando Pessoa, het ik als vreemde*. Amsterdam: De Arbeiderspers. 109 p.
- Zenith, Richard (2022): *Pessoa. Uma biografia*. Tradução de Salvato Teles de Menezes e Vasco Teles de Menezes. Lisboa: Quetzal. 1182 p.
- Zhou, Cristina (2021): “‘A hora do diabo’: uma síntese do pensamento esotérico de Fernando Pessoa”. En: *Congresso Internacional Fernando Pessoa*. Lisboa: Casa Fernando Pessoa, 268 p. [p. 99–107]

Fernando Pessoa (1888–1935) esas forsan la maxim universala poeto skriptinta en la Portugalana linguo. Naskinte en Lisboa — ube il komencis poemifar, tre yuna, en la Portugalana — Pessoa edukesis maxim-granda-parte en Sud-Afrika, ube il ofte skriptis en la Angla, ma pos retrovenir a Lisboa il poemifis precipue en sua matrala linguo. Pessoa imaginis plura autori interne di su ipsa, quin on nomizis heteronimi.

Koncernesas diversa autoresi dil sama homo, qua quaze divenas plura personi, omnu kun sua propra maniero regardar la mondo, sua filozofio, sua metafiziko, sua poetiko, sua partikulara stilo expresar la pensi e skriptar, e mem sua propra signaturo.

Ica rakonto fantastika (en qua ne mankas elementi de okultismo, esoterismo, hermetikismo, astrologio ed anke numerologio), ja tradukita a plura lingui, e mem filmigita e teatrajigita, naracas la renkontro inter Maria, gravida de tri monati, e Satano – ne la Diablo infernal de kristanismo ed altra religii, ma la iniciero aden la misterii dil vivo.

